

tjenesten underordnes i et og alt den gudstjenstlige Tanke. Det er os fjernt at udstyre Gudstjenesten musikalsk, saaledes at den faar selv det mindste Præg af Koncert. Orgelmusiken skal — forunden at føre og støtte Salmesangen — vare en forbindende, levende Substans mellem Gudstjenestens enkelte Led, en Drivkraft for dens inderste Vilje, for dens: »Hellig, Hellig, Hellig.»

Emilius Bangert.

Kritiska spørsmål rörande nutidsläget i vårt lands kyrkomusik.

Ungefär en månad före kontraktsposten (Wallerius', i Göteborg, bortgång mottog undertecknad nedanstående uppsats, som han i första hand erbjöd Tidskriften. Ungefär fjorton dagar senare anhöll han om manuskriptet återsänt »för omarbetning i det parti som rör doc. Mobergs bok». — Denna omarbetning blev aldrig verkställd. Uppsatsen återsändes till undertecknad efter författarens bortgång av hans anhöriga.

Under korrespondensen med Dr. Wallerius meddelade jag honom att jag samtidigt med hans uppsats också skulle publicera de svar, jag ansåg de angripna berättigade att giva. Detta var helt i enlighet med hans egna intentioner. I sitt första brev skriver han »Du har säkert intet emot ett öppet meningsutbyte.»

Med vemod inför medvetandet om att den manlige kämpen för ädel kyrkomusik ej mera här gör sin röst hörd, lämnas honom här plats för hans uppsats.

Arthur Adell.

Det är nu ej långt ifrån två årtionden sedan undertecknad offentliggjorde en uppsats med rubriken »Vårt kyrkomusikaliska läge, ett frågetecken». Samma överskrift kunde gott användas över vad jag nu skriver.

Den förra artikeln — i Sv. Kyrkotidning — tillkom under intrycket av den storm, som åtföljde utgivningen av 1914 års vesperale och hymnarium och som ett tag syntes hota Kyrkosångens Vänners arbete med tillintetgörrelse. Artikeln torde ha någorlunda återgivit, hur de ledande inom K. S. V. då betraktade situationen. Jag fick nämligen särskilt tack för den både av Rich. Norén och Erik Fredlund. Motståndet mot K. S. V. segrade emellertid i kyrkomötet, lett som det var av mötets mäktige ordförande. Intet av förslagen godkändes. I koralbokskommittén kom ingen av K. S. V:s ledande krafter med. Dock blevo i begränsad omfattning K. S. V:s principer i avseende på koralernas rytmisering tillämpade.

Trots att K. S. V. en tid långt hade det ena »officiella» nederlaget efter det andra, är det dock otvivelaktigt, att sällskapets verksamhet haft genomgripande och välgörande inflytande på både intresset och smaken

i fråga om vår kyrkomusik. Detta erkännes numera rätt allmänt. Men nog är det för tidigt att fälla något *slutgiltigt* omdöme om resultatet och värdet av K. S. V:s hittillsvarande verksamhet.

I docenten Carl-Allan Mobergs nyss utkomna, monumentala »Kyrkomusikens historia» finnes en särskild avdelning ägnad åt Kyrkosångens Vänner. Där erkännes oförbehållsamt detta sällskaps betydelse för nutida kyrkomusikalisk kultur i vårt land — i *allmänna* ordalag. När det åter blir fråga om de *enskilda* punkterna i K. S. V:s arbete, blir omdömet påfallande ogynnsamt. Det må ej förtänkas en gammal K. S. V.-are, om han reagerar häremot, och det ej minst med tanke på de hädangångna kämparna, som ej mer kunna försvara sitt verk.

Det mest överraskande uttalandet i nu åsyftade hänseende är doc. Mobergs ord (sid. 540) om »försöket att återuppliva en rytmisk psalmsång, som *aldrig existerat i verkligheten på sådant sätt som iurarna för denna sång föreställt sig*». (Kursiveringen är doc. M:s.) I denna skarpa formulering ligger ett rent förkrossande omdöme om en huvudsak i K. S. V:s strävanden, ett omdöme som kunde behövt åtminstone något belägg ur »*verkligheten*». Samma omdöme måste då fällas om det ej så ringa antal koralrytmer i nu gällande koralbok, vilka ansluta sig till K. S. V:s rytmer. T. ex. de olika tretakterna, rytmer sådana som 49, 128, 167 m. fl. Den blandade takten i sistnämnda melodi är så naturlig, att C. V. Rendahl, annars en avgjord motståndare till dylik taktform, i detta fall ansåg den ofrånkomlig.¹

Hörde ni taktstrecken? brukade R. Norén fråga i sina föredrag om vår koralsång — de oförlikneliga, om än ibland väl mycket präglade av ett annat hans lystringsord: »leve striden!» Det var särskilt till motståndarna mot den växlande takten han riktade frågan »*hörde* ni taktstrecken?» I den frågan ligger f. ö. en hel del av den äldre K. S. V.-ståndpunkten beträffande koralrytmiken.

1914 års vesperale har vunnit ej ringa erkännande, särskilt för sin genomförda detemporeprincip. Mot detsamma har bl. a. den anmärkningen riktats, att det är gjort väsentligen efter tyska förebilder. Här ligger den frågan nära, om ej vår kyrkomusik överhuvud till största delen har utländska, speciellt tyska förebilder, och vad som blir kvar, om allt sådant skulle diskvalificeras. Hur skulle det gå med en betydlig del av våra skönaste koralmelodier? Den medeltidsmusik, som nu går under namnet den gregorianska, lär väl ock ha kommit hit utifrån. Icke beror

¹ I denna form förekommer melodien ock enligt hans bestämda önskan i de »28 korallerna» av 1911. När doc. Moberg skriver, att detta häfte utgavs av K. S. V., må detta kompletteras med, att också organistföreningen stod bakom kommittén för denna koralsamling. Såsom det första för *båda* organisationerna gemensamma koralarbetet betecknar det lilla häftet en minnesvärd punkt i den svenska kyrkomusikens senare historia. — I doc. Mobergs förunderligt detaljrika redogörelse för den svenska kyrkomusikaliska litteraturen i våra dagar har jag blott saknat ett verk, som nog kunde förtjänat omnämnande, nämligen Moréns koralbok av år 1922 med dess originella försök med 5-takt och ackompanjemang frigjort från systemet »not mot not». I en skriftserie, som Göteborgs stiftskrets utgav under 1900-talets första årtionde, må särskilt märkas biskop Eklunds »Skönhetslivets förnyelse på kristlig grund» och Moréns »Helig eller profan musik i våra tempel?»

en saks inre värde av dess etikett. Och icke skall väl vår kyrkomusik dirigeras av en intellektualistisk historicism heller.

En annan invändning mot vissa delar av vesperalet 1914, likasom mot de s. k. introitusantifonierna i missalet, är att de för mycket avvika från den gregorianska typen. Om det är möjligt, att den fria rytmen kan användas för nykompositioner med tillvaratagande av den *protestantiska* kyrkomusikens rikare melodik och harmonik, sådan vi ha dem förebildliga i vår psalmmusik, varför i all rimlighets namn skulle detta vara förbjudet? Att det kan ske i en allvarligt kyrklig form, det visar materialet i missale oemotsägligt. Där finnas enligt min uppfattning stycken av en förträfflig detemporekaraktär.

Hymnariet av 1914 får i »Kyrkomusikens historia» ett ganska reserverat erkännande. Den i avsiktlig opposition mot hymnariet med dess då så utbasunade »ensidighet» utgivna samlingen »Musica sacra» får erkännandet, att göra »ett vida bättre intryck». Varför det egentligen?

Nåväl, om smak skall man ej disputeras. Vid ett kyrkomusikermöte hände en gång, att från prästerligt håll den förhoppningen uttalades, att »Wagnerklangerna» snart måtte göra sitt intåg vid gudstjänsterna. Morén blev ej svaret skyldig: »I detta sammanhang må det väl få sägas, att Wagner *själv* tagit avstånd från 'Wagnerklangerna', då han i den bekanta 'kyrkoscenen' i 'Mästersångarna i Nürnberg' skrivit musik, som han naturligtvis avsåg att vara kyrkomusik — och som *är* kyrkomusik.»

På tal om hymnariet yttrar doc. Moberg (sid. 521) en önskan, att urvalet delvis skulle varit ett annat. »Men», fortsätter han, »det kanske kan förklaras av de kommitterades egen oförmåga att förklara, 'varuti denna äkta kyrkostil består', vilken de anse 'låter sig lättare omedelbart förnimmas än med begreppsmässig tydlighet angivas'» I doc. M:s eget förord läsa vi (sid. VIII): »Läsaren kanske väntar sig en definition av begreppet kyrkomusik. Någon sådan har emellertid ej givits. Förf. bekänner öppet sin oförmåga därtill — vem vill f. ö. åtaga sig den saken?» Jag tycker, att den ena bekännelsen av oförmåga kan vara lika god som den andra, och att sålunda utgivarna av hymnariet ej behövt särskilt utpekats.

*

Musiken är ett *språk* i toner. Det finns åtminstone många människor, som absolut icke kunna undgå att höra efter, vad musiken *säger* dem. Det är folk som — för att taga ett drastiskt exempel — icke kunna fördraga, att sv. ps. 84 spelas på melodien 55, något som lär ha förekommit. Men härvid kan ock erinras om vad Hugo Riemann — gent emot H. Kretzschmar — framhållit, att »musikens uttryckskraft icke *behöver* läras, ej heller *kan* läras av sådana som av naturen icke äro mottagliga för densamma».

Det talas om *saklighet* också i musiken. Bara den ej blir av sådan typ, som t. ex. inför en målning i första hand frågar efter, hur färgerna äro kemiskt sammansatta. Vetenskapen i all ära, men det är allt bäst den låter bli att göra kyrkomusik.

Vad som kan kallas *helig* musik till skillnad från profan är lyckligtvis icke inom evangelisk kristenhet begränsat av några klostermurar. Detta framträder bl. a. däri, att våra mest nitiska ivrare för gregoriansk sång visa varmt intresse också för Sebastian Bach. För undertecknad är detta nästan en psykologisk gåta, men faktum är det i alla fall.

Med anledning av några ord i inledningen till hymnariet ser doc. Moberg tecken till ett bestämt avvisande av Bachs kantatmusik. Men detta avvisande gäller dessa »härliga tonskapelsers» — så står det i hymnariet — återinförande i själva *gudstjänsten*. Och det må vara väl motiverat såsom *regel*. Undantag kunna ju tänkas vid särskilda högtidstillfällen. Göteborgs stiftskrets av K. S. V. har ställt som en sin uppgift att efterhand söka utföra kantater av Bach. Början gjordes 1926 med »Ein' feste Burg», sedan ha följt »Gott der Herr ist Sonn' und Schild» och nu senast »Wachet auf». Så här är då intet avvisande av Bachs kantater. Och jag har ej varit med om något, som kunnat så intressera och hänföra såväl kör som musiker.¹

*

Doc. Moberg står tveksam inför frågan, huruvida en svensk gregoriansk sång är eftersträfvansvärd. Att den gregorianska sången skänkt vår gudstjänst skatter av det största värde, det må tacksamt erkännas, att den innehåller element, som på ett eller annat sätt gå igen i alla tiders renaste kyrkomusik, det står säkerligen också fast. Studiet av svensk tradition och tillvaratagandet av värdefullt material inom denna är otvivelaktigt en ädel uppgift. Men en tendens i våra dagar att låta den gregorianska typen *såsom sådan* få ett *dominerande* inflytande i vår gudstjänst är enligt min tanke en betänklig sak. Motiveringen, att den skulle vara reformationstidens speciella kyrkomusik, är alltför lättvindig. Man hade då föga annat att tillgå än detta medeltidsarv. Luther frigjorde sig ju också från beroendet av den; och det förhållandet, att den i samma mån som reformationens ande genomträngde folk och gudstjänstliv hos oss, efterhand trädde tillbaka, förtjänar säkerligen icke att utan vidare karakteriseras som dekadens. Den är alltså den specifikt *katolska* kyrkomusiken, och det är knappast en tillfällighet, att den nutida renässansen av den gregorianska koralen inom romerska kyrkan har till upphovsman den jesuitledde påven Pius X.²

Bortsett härifrån, tror jag att den faktiskt befintliga oppositionen mot »gregorianismen» någon gång bör komma till tals. Jag undrar, hur

¹ 1926 anordnade Göteborgs stiftskrets i Kyrkosångens Vänner en »kyrkomusikdag med protestantiskt program», särskilt ägnad åt Bach; förmodligen den första i sitt slag i vårt land. Julius Rabe höll föredrag om Bachs kyrkomusik med musikillustrationer; på programmet stod också ett föredrag av Arthur Adell om »det gregorianska arvet». Vi ha utrymme också för det.

² I detta sammanhang bör jag kanske tala om, att min uppfattning om *en del* gregoriansk sång nog påverkats av en vesper (e. d.), som jag hörde i Rom i Peterskyrkans stora korpakapell, och som efterlämnat minnet av ett »bölande», sådant det klagades över i kretsen kring Luther. I K. S. V:s centralkommitté har jag förfäktat den meningen, att en sak icke är bra *bara* därför att den kallas gregoriansk, och jag har ej varit ensam om denna mening, som väl kan göra anspråk på att vara någorlunda förnuftig.

många som verkligen hämta någon uppbyggelse av en s. k. tidegårds-gudstjänst. Menigheten vid en sådant akt verkar bra mycket som *åskådare* — utan att ha den romerska gudstjänstens skådespel. När man börjar och slutar med en »svensk psalm», gives visserligen en erinran om, att vi ändå befinna oss inom svenska kyrkans gränser, men vilken kontrast mot det övriga! Detta blir f. ö. i en *större* kyrka till god del ett obegripligt mummel. Som en förtjänst hos den gregorianska sången framhålles, att den är så skild från världsliga toner och klanger. Ja, men om den får *dominera*, verkar ej då *denna* världsfrånvändhet på oss närmast som munkaskesens?

Ännu en sak tål att tänka på. Där kyrkokörer finnas, räcka tid och krafter i många fall ej till för kvantitativt mycket arbete. Jag tror ej det kan vara önskvärt, att det evangeliska material, som kunde komma till inövning, tränges tillbaka av det gregorianska. Det är då fara värt, att personer med normalt musiksinne känna sig bortstötta, kanske dragna till frikyrkorna, där man ju numera blivit något mera kritisk i valet av musik.

Jag behöver väl ej betyga, hur fjärran det ligger från mig att vilja kasta någon skugga på de varma vänner till vår kyrka, som i motsats till mig se ett ideal i den gregorianska sången. Att mina uttalanden här-ovan fått så negativ riktning beror innerst på, att jag från min ståndpunkt tror en fara föreligga för det svenska gudstjänstlivets *evangeliska* karaktär.

Göteborg i mars 1933.

Ivar D. Wallerius.

*

Då Dr. Wallerius i sin uppsats berör frågor, som stå denna Tidskrift nära, må några kommentarer till valda stycken av hans artikel icke anses vara ur vägen, varom förf. till det följande även korresponderat med Dr. Wallerius före dennes bortgång.

Till att börja med må Dr. Wallerius citeras: »I KSV:s Centralkommitté har jag förfäktat den meningen, att en sak icke är bra *bara* därför att den kallas gregoriansk och jag har ej varit ensam om denna mening, som väl kan göra anspråk på att vara någorlunda förnuftig.» Vem vill förneka sanningen i detta synnerligen förnuftiga påstående? Men fordrar icke detta påstående som följsats: en sak är icke av ondo eller misstänkt *blott* därför att den är gregoriansk? Mig synes detta påstående lika förnuftigt.

Det förefaller som om Dr. W. vid artikelns författande fortfarande gillade den uppsats, som han år 1916 skrev i Sv. Kyrkotidning om »Vårt kyrkomusikaliska läge». Det kan då finnas skäl att påminna om några ord ur densamma: »Faktum är att vad som kommer från Kyrkosångens Vänner eller någon som tillhör detta sällskap, vilket dock inte har något farligare syfte än att främja den svenska kyrkomusiken i klassiskt-kyrklig ande, är inom vissa kretsar på *förhand* dömt att nedsablas.» Äro icke dessa ord lika aktuella nu som då, blott man i stället för KSV, insätter den riktning, som arbetar för en restauration av den svenska kyrkomu-

siken i den gregorianska sångens anda? Och dock har denna riktning icke något annat mål än det av Dr. Wallerius år 1916 gillade, att främja den svenska kyrkomusiken i klassiskt-kyrklig anda. Likväl har Dr. W. år 1933 funnit denna dess tendens betänklig.

Beträffande de kyrkomusikaliska strävandena tycker undertecknad — i likhet med Dr. W. år 1916 — att »åtminstone vi präster kunde vara ense därom, att det främsta kravet på kyrkomusiken är *helighetskravet* — fordran att den skall till innehåll och form höra till *gudstjänsten*». Med denna av Dr. W. själv uppställda fordran synes det mig ofattbart, huru man kan vara så kritiskt inställd mot den gregorianska sången som författaren. Ty någon musik, som mera eller ens lika mycket motsvarar helighetskravet, som i samma grad till innehåll och form hör gudstjänsten till som den gregorianska lärer det vara svårt att uppvisa. En bättre motivering för den gregorianska musiken än de anförda orden av Dr. W. torde man få söka efter.

»Icke beror en saks inre värde av dess etikett», (Dr. W. 1933). Ändå är Dr. W. så ivrig att etikettera den gregorianska musiken såsom »den specifikt katolska» för att anförda allenast ett enda av hans hårda omdömen. Kan denna hans strävan ha något annat syfte än att genom mindre sympatiska etiketter nedsätta den gregorianska musikens inre värde?

Att man från vårt håll stått kritisk gent emot 1914 års *Vesperale* på grund av dess beroende av tyska förebilder är sant. Därmed är naturligtvis icke ens antytt att den svenska medeltidens gregorianska musik skulle hava varit av inhemskt ursprung. Den gregorianska musiken är fastmer gemensam egendom för hela den västerländska kristenheten. Den är f. ö. till sitt väsen så universell, att nationella egenheter äro tämligen okända. Om vi därför hämta en gregoriansk melodi ur en tysk medeltidshandskrift eller en svensk spelar i sak icke någon större roll. Men att vi — om vi skola göra ett försök att återuppliva dessa tidegärdsgudstjänster — skola behöva vara beroende av det sätt varpå tyskarna under 1800-talet ombildade de gamla formerna, synes mig svårt att motivera. Varföre icke då hellre återgå till det sätt att sjunga tidegården som vår egen svenska kyrka delvis bevarat ända in till mitten av 1600-talet. Sämman anmärkning gäller Dr. W:s ord om introitusantifonierna. Om det gamla introitusmomentet skall återupptagas — och om lämpligheten härom kan man ju ha olika uppfattningar — varför då icke upptaga det i dess gamla form, så att den gamla gregorianska musiken kan användas? Varföre skola vi behöva få det förmedlat genom och vanställt av tyskarne? Nej, låt oss få introitusmomentet i dess gamla form. Vill sedan någon komponera nya melodier därtill, så må det nya och det gamla kämpa om herraväldet och det livskraftigaste behålla segern.

Dr. W. hörde utan tvivel till de människor om vilka han själv säger, att de absolut icke kunna undgå att höra efter vad musiken säger dem. Det är därför min övertygelse, att ju mer han lyssnat till den gregorianska sångens rena toner dess mer skulle hans kritiska inställning vikit, dess mera skulle han hört, huru denna musik mer än någon annan predikar om den helgelse, utan vilken ingen får se Gud. *Knut Peters.*

Redaktionen för denna tidskrift har varit nog älskvärd att låta mig ta del av dr Wallerius' artikel, vari han kritiskt skärskådat vissa uttryck i mitt arbete, Kyrkomusikens historia, och några dess tendenser. Det är mig svårt att taga till orda i denna angelägenhet. Min kritiker är ej mera bland oss levande och den vänskap han visade mig är ett dyrbart, kärt och alltför starkt levande minne för att mina sakliga invändningar mot hans uttalanden helst skulle vilja förstummas inför hans nyligen redda grav. Men då han själv in i det sista med frejdighet och blanka vapen svingade sin klinga till försvar för vad han vid sidan av andra den svenska kyrkomusikens hädangångna kämpagestalter inom K. S. V. upplevat som riktigt och gott, så må väl jag få saluera den fallne stridsmannen med några ord — till försvar för min uppfattning.

Jag är fullkomligt medveten om, att det uttryck jag använt s. 540 om rytmisk koral är »ett rent förkrossande omdöme om en huvudsak i K. S. V:s strävanden», och just därför har jag på flera olika ställen (ss. 169—70, 317, 350—51, 509) återvänt till det musikvetenskapliga problem som de gamla kyrkvisornas rytmiska utseende innebär, och jag föreställer mig att man ej kan vinna de av dr Wallerius äskade belägen »ur verkligheten» på annat sätt än genom att ge en vetenskapligt antagbar tolkning av denna märkliga rytmiska struktur, en tolkning som reducerar romantikens föreställning om hur koralsången löd på Luthers tid till sitt rätta värde — inbillning. Förklaringen är på intet sätt en lös hypotes. Om detaljer kan man ha olika uppfattning, men själva uppfattningen av ifrågavarande rytmiska problem är en allmän musikvetenskaplig egendom. Lika litet som på något annat område kan man inom den praktiska kyrkomusikens helt enkelt blunda för de vetenskapliga resultat som vinnas. Den enklaste eftertanke borde säga oss, att musikvetenskapen ej stått stilla sedan Schöberleins och Zahns m. fl. dagar. Jag har kunnat uppvisa, att K. S. V:s arbete i detta fall endast varit en helt naturlig återspeglning av en kontinental »romantisk historicism», som *måste* övervinnas, även om den för mången är aldrig så kär. Även jag har omfattat dogmen om den s. k. rytmiska koralsången och min framställning kan sålunda lika gärna betraktas som en »självkorrigerung».

Dr Wallerius' framställning av anmärkningarna mot 1914 års vesperale ger en skev bild av vad jag anfört. Att det skulle ha tillkommit väsentligen efter tyska förebilder hör absolut icke till de anmärkningar jag har framställt, lika litet som jag klagat på, att introitusantifonierna »för mycket avvika från den gregorianska typen». Det är lika oriktigt som om dr Wallerius sagt, att jag ansett dem alltför nära ansluta sig till denna typ. Jag har opponerat mig mot, att man »låtsas» göra gregorianska melodier genom att tillägna sig ett eller annat yttre drag hos äkta gregoriansk koral, så att resultatet blir ett konglomerat i stället för en levande organism, och sedan vill man knappast stå för sitt lån. Varför kan man ej slå in på nya vägar vid skapandet av t. ex. introitusantifonierna i stället för att göra små snedsprång in på gregoriansk mark samtidigt som man mer eller mindre högljutt uttalar sin fruktan för en oförfalskad gregorianik?

Dr Wallerius klandrar mig för att jag »utpekad» utgivarna av hymnariet 1914, emedan de öppet bekänt sin oförmåga att förklara, »varuti denna äkta *kyrkostil* består», för vilken de kämpa, och menar, att min oförmåga (jfr förordet, s. VIII) att definiera begreppet *kyrkomusik* är lika komprometterande. Kanske det. Jag har sökt ge en historisk framställning av kyrkomusikens öden utan att därvid snävt binda mig vid vad som kan definieras som kyrkomusik, utgivarna av hymnariet 1914 framlägga en samling kompositioner, avsedda för *praktiskt liturgiskt bruk* och så valda, att de motsvara utgivarnas fordringar på äkta kyrklig stil. Inför det oerhörda ansvaret som inledare av en ny liturgisk-musikalisk praxis borde de bägge synnerligen stridbara utgivarna ej ha nöjt sig med att konstatera, att de ej kunde beskriva vad som menades med äkta kyrklig stil. Om jag begått en försummelse genom att avstå från definitionen på kyrkomusik, så är den intet försvar för utgivarnas av mig påtalade försummelse.

Vad dr Wallerius säger på tal om »saklighet» hade jag ej väntat från en man med hans klarsynthet och omfattande bildning. Man är van vid att möta dylika oförstående angrepp på vetenskapen — men ej från ett sådant håll. Jag avstår från svaromål på denna punkt.

Min uppgift om att utgivarna av hymnariet 1914 varit principiellt avoga mot Bachs kantatmusik, kan ej dr Wallerius bemöta genom att hänvisa till, att det blott gällt kantatmusikens användning inom gudstjänstens ram, ty det är just detta jag också avsett. Det har aldrig ett ögonblick fallit mig in att tro om Morén, att han rent av skulle ha ifrågasatt den Bachska kyrkomusikens rent konstnärliga kvalitet. Dr Wallerius anser nu emellertid, att detta avvisande »må vara väl motiveerat såsom *regel*». Mot en dylik inställning hos våra kyrkomusikaliska ledare är det som jag opponerat och måste opponera. Att jag fördenskull ej lämnat ur sikte de många svårigheter som uppstå, då det gäller inlemmandet av den Bachska musiken i gudstjänsten, visar väl min framställning, ss. 352—53. Det vore ändå en underlig ödets skickelse, om protestanterna i falsk uppfattning av det liturgiskt korrekta skulle rata sin ädlaste kyrkliga konstmusik samtidigt som katolikerna, vilkas liturgiska sinne är synnerligen väl utvecklat, av all makt söka nyttiggöra denna tonkonst inom sin egen kult — så långt det överhuvud är dem möjligt!

Atskilligt kunde vara att tillägga, men då jag med ovanstående svarat på de invändningar som dr Wallerius i sin uppsats gjort mot mina uttalanden i Kyrkomusikens historia, må det anförda vara nog. Min inställning till problemet kyrklig stil inom tonkonsten har jag helt nyligen haft tillfälle att belysa i en artikel i »Kyrkosångsförbundet», nr 3 och 4, för innevarande år, till vilken jag hänvisar.

Uppsala den 17 maj 1933.

Carl-Allan Moberg.